

BOSQINCHILIK JINOYATLARINI FOSH ETISH**Toyirov Nurali Sherali o'g'li***O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 164-moddasi bilan nazarda tutilgan bosqinchilik jinoyatini fosh etish masalalari yoritilgan. Bosqinchilikka qarshi kurashishda milliy qonunchilikning muhim hujjatlari – O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Jinoyat kodeksi, Jinoyat-protsessual kodeksi, shuningdek, Oliy sud plenumi qarorlari va "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi qonun qoidolari asosida amalga oshiriladigan chora-tadbirlar muhokama qilinadi.*

Kalit so'zlar: *bosqinchilik, jinoyatlarni fosh etish, jinoyat-protsessual kodeks, tezkor-qidiruv faoliyati, qonunchilik.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются вопросы раскрытия преступлений, предусмотренных статьей 164 Уголовного кодекса Республики Узбекистан, касающихся разбоя. Обсуждаются меры, предпринимаемые в борьбе с разбоем на основе национальных законодательных актов: Конституции Республики Узбекистан, Уголовного и Уголовно-процессуального кодексов, постановлений Пленума Верховного суда и Закона «О оперативно-розыскной деятельности».*

Ключевые слова: *разбой, раскрытие преступлений, уголовно-процессуальный кодекс, оперативно-розыскная деятельность, законодательство.*

Annotation: *This article addresses the investigation and detection of crimes classified as robbery under Article 164 of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan. Measures to combat robbery are discussed based on national legislation, including the Constitution of the Republic of Uzbekistan, the Criminal Code, the Criminal Procedural Code, resolutions of the Supreme Court Plenum, and the Law "On Operational-Search Activities."*

Keywords: *robbery, crime detection, criminal procedural code, operational-search activities, legislation.*

KIRISH

Bosqinchilik jinoyatlari jamiyatda eng xavfli jinoyatlardan biri hisoblanadi. Ushbu jinoyatlar nafaqat mol-mulkka zarar yetkazadi, balki odamlarning hayot va sog'lig'iga ham jiddiy tahdid soladi. Shuning uchun bosqinchilik jinoyatlarini aniqlash, ularning oldini olish

va sodir etuvchilarni javobgarlikka tortish masalalari davlat organlari uchun muhim ahamiyatga ega.

O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi, Jinoyat-protsessual kodeksi, “Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonun hamda Oliy sud plenumi qarorlari bosqinchilik jinoyatlarini fosh etishda asosiy huquqiy asos bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu maqolada mazkur jinoyatni fosh etishdagi amaliy chora-tadbirlar, tezkor-qidiruv faoliyati va qonunchilikning o‘rni tahlil qilinadi.

MATERIALLAR VA USULLAR

Mazkur maqolani yozishda bir nechta asosiy huquqiy va amaliy manbalar qo‘llanildi. Asosiy manbalar sifatida O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi, Jinoyat-protsessual kodeksi, “Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonun, shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va Oliy sud plenumi qarorlari ishlatildi. Ushbu huquqiy hujjatlar jinoyatni fosh etish jarayonida qabul qilinadigan qarorlarning qonuniyligini ta'minlash uchun asos sifatida xizmat qildi. Shuningdek, maqola uchun jinoyat-huquqiy sohadagi ilmiy va amaliy tadqiqotlardan ham foydalanildi. Bosqinchilik jinoyatlarini fosh etish usullari haqida ma'lumot to‘plashda tizimli yondashuv qo‘llanilib, normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilindi. Tezkor-qidiruv faoliyatining ahamiyatini o‘rganishda esa amaliyotda qo‘llanilgan real ishlar tajribasi asos qilib olindi. Shu bilan birga, maqolada jinoyatning tarkibiy belgilari, og‘irlashtiruvchi holatlar va tergov jarayonidagi asosiy bosqichlar ham yoritilgan. Bu yondashuv, bosqinchilikka qarshi kurashda samaradorlikni oshirish uchun zarur uslubiy tavsiyalarni ishlab chiqishga imkon beradi.

TADQIQOT NATIJALARI

O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 164-moddasi bilan tartibga solinuvchi bosqinchilik jinoyatlarini fosh etishda qonunchilik va tezkor-qidiruv faoliyati o‘rtasidagi muvofiqlikning ahamiyati katta. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, jinoyatning tarkibiy belgilari, ya'ni kuch ishlatish yoki hayotga xavf soluvchi tahdidlar asosida jinoyat sodir etilganligini aniqlash, uning huquqiy bahosini berishda muhim omil hisoblanadi.

“Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonun tezkor tadbirlarni o‘tkazishda, jumladan, jinoyat joyini kuzatish, dalillarni yig‘ish va jinoyatchilarni aniqlashda huquqni muhofaza qilish organlari faoliyatini samarali tashkil qilishga yordam beradi.

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, bosqinchilik jinoyatlarini fosh etishda tezkor-qidiruv tadbirlari, jumladan, yashirin kuzatuv, axborot texnologiyalari yordamida qidiruv ishlari va jabrlanganlarning so‘rovi eng samarali usullar hisoblanadi.

Sud amaliyoti tajribasi shuni tasdiqlaydiki, bosqinchilik jinoyatlarining og‘irlashtiruvchi holatlari, masalan, qurol ishlatish yoki jinoiy guruh tomonidan sodir etilishi, tergov

jarayonida alohida e'tiborni talab qiladi. Oliy sud plenumi qarorlari bu jarayonda adolatli sudlovni ta'minlash uchun muhim manba sifatida foydalaniladi.

Tadqiqot natijalari bosqinchilik jinoyatlarini fosh etishda huquqiy va amaliy mexanizmlarni takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

MUHOKAMA

Bosqinchilik jinoyatlarini fosh etish jarayoni nafaqat jinoyatchilarni aniqlash, balki ular sodir etgan jinoyatlarning dalillarini qonuniy asosda mustahkamlashni ham o'z ichiga oladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi va "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi qonun tezkor va samarali tergovni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan huquqiy poydevorni yaratadi.

Bosqinchilik jinoyatlarini aniqlashda tezkor-qidiruv faoliyatining yuqori samaradorligi qayd etildi. Yashirin kuzatuv, zamonaviy texnologiyalar yordamida axborot yig'ish va jabrlanuvchilar bilan o'tkazilgan so'rovlar jinoyatchilarni tezda topish imkonini beradi. Biroq, bu jarayonda dalillarni qonunchilik talablariga muvofiq rasmiylashtirish zaruriyati ko'zga tashlanadi.

Sud amaliyoti shuni ko'rsatadiki, jinoyatning og'irlashtiruvchi holatlariga e'tibor qaratish, jumladan, qurol ishlatilgani yoki jinoiy guruh ishtirok etgani, sud jarayonining ob'ektivligini ta'minlashda muhimdir.

Muhokamalardan kelib chiqib, bosqinchilik jinoyatlariga qarshi kurashish uchun huquqiy bazani yanada takomillashtirish, tezkor-qidiruv faoliyatini yanada rivojlantirish va bu jarayonda zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish zarurligi aniqlangan. Shuningdek, fuqarolarni o'z mol-mulkini himoya qilishga doir huquqiy bilimlarni oshirish ham profilaktik chora sifatida katta ahamiyatga ega.

XULOSA

Bosqinchilik jinoyatlari jamiyat uchun o'ta xavfli bo'lib, fuqarolarning mol-mulkiga, shuningdek, ularning hayoti va sog'lig'iga jiddiy zarar yetkazadi. Ushbu maqolada bosqinchilik jinoyatlarini fosh etishning huquqiy asoslari, tezkor-qidiruv faoliyatining ahamiyati va sud amaliyoti natijalari tahlil qilindi. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi (164-modda), Jinoyat-protsessual kodeksi va "Tezkor-qidiruv faoliyati to'g'risida"gi qonun ushbu jinoyatlarni fosh etishda muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, bosqinchilik jinoyatlarini aniqlash va tergov qilishda tezkor-qidiruv faoliyati eng samarali vositalardan biri hisoblanadi. Xususan, yashirin kuzatuv, zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish va jabrlanuvchilarni so'roq qilish

jinoyatlarni fosh etishda asosiy usullardir. Shu bilan birga, dalillarni qonunchilik talablariga muvofiq yig‘ish va rasmiylashtirish jarayonning hal qiluvchi bosqichidir.

Sud amaliyoti shuni ko‘rsatadiki, og‘irlashtiruvchi holatlarda, masalan, qurol qo‘llanilishi yoki jinoiy guruh ishtirok etishi hollari, sud-tergov jarayonida alohida e‘tiborni talab qiladi. Oliy sud plenumi qarorlari esa bu jarayonda adolatli sudlovni ta‘minlash uchun asosiy manba sifatida xizmat qiladi.

Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, bosqinchilik jinoyatlarini fosh etish samaradorligini oshirish uchun huquqiy va amaliy mexanizmlarni yanada takomillashtirish zarur. Tezkor-qidiruv faoliyatini rivojlantirish va zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish bu borada asosiy yo‘nalish bo‘lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, jinoyatchilikning oldini olish maqsadida fuqarolarning huquqiy savodxonligini oshirish ham dolzarb vazifa sifatida e‘tirof etiladi. Bosqinchilikka qarshi kurashda davlat organlari va jamiyatning hamkorligi ushbu jinoyatlarni kamaytirishda katta ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 1992-yil 8-dekabrda qabul qilingan.
2. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksi. 1994-yil 22-sentabrda qabul qilingan.
3. O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi. 1994-yil 22-sentabrda qabul qilingan.
4. “Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonun. 2012-yil 25-dekabrda qabul qilingan.
5. O‘zbekiston Respublikasi Oliy sud plenumi qarorlari.
6. Jinoyat huquqi va kriminologiya bo‘yicha ilmiy va amaliy manbalar.